

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Згідно Закону України «Про основи національної безпеки України», під національною безпекою розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у різних сферах соціально-економічної життєдіяльності держави. Сили (суб'єкти) забезпечення національної безпеки теж є різноманітними.

Комплексний характер проблематики національної безпеки обумовлює необхідність існування у державі низки органів, що спеціалізуються на діяльності у різних сферах забезпечення національної безпеки. Йдеться як про спеціалізовані органи, основним завданням яких є боротьба з певними загрозами національної безпеки, так і про ті, що мають широкі повноваження, частина яких належить до питань національної безпеки. До суб'єктів, повноваження яких визначено в Конституції України відносяться Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України.

Особливу роль у сфері національної безпеки відведено воєнній організації держави, до якої належать Збройні Сили України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України. До суб'єктів, повноваження яких визначено в інших нормативно-правових актах, відносяться Рада національної безпеки і оборони України, Служба безпеки України, як суб'єкти загальної компетенції. До суб'єктів спеціальної компетенції слід віднести Службу зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, Адміністрацію Державної прикордонної служби України. Інакше кажучи – це сукупність органів держави, що реалізують основні напрямки діяльності щодо забезпечення національної безпеки України. Тому правомірно говорити не просто про сукупність, а про систему державних органів, покликаних вирішувати проблему забезпечення національної безпеки. З іншого боку, вирішення проблем безпеки, як показує практика, не може бути успішним, якщо до їх реалізації не залучаються різні громадські та інші організації і громадяни, зацікавлені у забезпеченні безпеки країни. Отже, питання про систему забезпечення національної безпеки слід розглядати більш широко, включаючи в це поняття не тільки систему державних органів, а й всю сукупність державних і недержавних інститутів, а також громадян країни, чий інтереси співзвучні завданням забезпечення безпеки країни. Успішне функціонування системи безпеки передбачає активну управлінську та іншу діяльність державних структур, наділених чітко визначеними повноваженнями. Таким чином, можна стверджувати, що система національної безпеки – це сукупність державних структур та недержавних організацій, що функціонують у сфері захисту прав і свобод людини, базисних цінностей суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також відповідна підсистема законодавчих актів держави і нормативних документів.

Завдання забезпечення національної безпеки досягається проведенням єдиної політики в галузі її забезпечення, системою заходів економічного, політичного, організаційно-правового та іншого характеру адекватно загрозам життєво важливим інтересам особи, суспільства й держави. Вона охоплює заходи не тільки політичного, економічного, правового, а й екологічного, медичного, воєнного, а також спеціального характеру. Тому законодавством передбачено, що в здійсненні заходів щодо національної безпеки беруть участь органи законодавчої, виконавчої і судової влади, прокуратура України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян і громадяни України.

Функції забезпечення державної безпеки здійснює також Управління державної охорони України.

Державна охорона – це система організаційно-правових, режимних, оперативно-розшукових, інженерно-технічних та інших заходів, які здійснюються спеціально уповноваженими державними органами з метою забезпечення нормального функціонування органів державної влади країни, безпеки посадових осіб та об'єктів.

Охорона являє собою здійснювану із застосуванням спеціальних засобів і прийомів спеціально уповноваженими на те суб'єктами (організаціями) діяльність із забезпечення стану збереження від протиправних посягань переданих під охорону об'єктів та охороняємих осіб. Це вказує на спеціального суб'єкта цієї діяльності, а саме особу або організацію, уповноважені здійснювати таку діяльність, а, по-друге, вказує на ознаку здійснення даної діяльності із застосуванням спеціальних засобів і прийомів, що також сприяє розкриттю суті охорони.

Управління державної охорони України здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 4 березня 1998 р., який визначає призначення державної охорони, її об'єкти, повноваження служби, порядок контролю й нагляду за її діяльністю.

Управління державної охорони України є державним правоохоронним органом спеціального призначення та забезпечує безпеку органів державної влади, посадових осіб і об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона на основі правових, організаційних, охоронних, режимних, технічних та інших заходів.

Управління державної охорони України – це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, підпорядкований Президентові України та підконтрольний Верховній Раді України.

Управління надає державну охорону особам, які займають державні посади на строк їх повноважень: Президентові України, Прем'єр-міністрові України, Голові Верховної Ради, Голові Вищого господарського суду, Генеральному прокурору тощо. Воно забезпечує охорону глав іноземних держав, урядів та інших вищих посадових осіб іноземних держав у період їх перебування на території України.

У відповідності до норм чинного законодавства об'єктами державної охорони є: будинки, де працюють Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, споруди і спеціальні транспортні засоби, що перебувають в їх користуванні, інші місця постійного і тимчасового перебування осіб, які охороняються відповідно до цього Закону, важливі державні об'єкти та прилегла до них територія і акваторія.

Державна охорона також здійснюється щодо глав іноземних держав, парламентів та урядів і членів їхніх сімей, керівників міжнародних організацій, які прибувають в Україну чи перебувають на її території, перелік яких визначається Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.

При необхідності, згідно рішення Президента України, державна охорона здійснюється щодо народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, керівників центральних органів виконавчої влади, суддів Конституційного Суду України та Верховного Суду України, Голови Національного банку України, Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Президентові України забезпечується безпека в місцях його постійного і тимчасового перебування шляхом здійснення державної охорони. Протягом строку повноважень Президента України також забезпечується безпека членів його сім'ї, які проживають разом з ним або супроводжують його.

Після припинення повноважень Президент України забезпечується державною охороною довічно, якщо тільки він не був усунений з поста в порядку імпічменту. Загальна структура і чисельність Управління державної охорони України затверджуються Верховною Радою України за поданням Президента України.

Завдання Управління державної охорони України законодавством України визначені наступні:

- здійснення державної охорони щодо органів державної влади України;
- забезпечення безпеки посадових осіб, визначених законодавством, за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами;
- забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, визначених законодавством, які проживають разом з ними або супроводжують їх;
- запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, їх виявлення та припинення;
- охорони об'єктів, визначених законодавством;
- забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для визначених законодавством посадових осіб.

Керівництво діяльністю Управління державної охорони України здійснює Начальник Управління державної охорони України, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України. Начальник Управління державної охорони України має заступників, які за його поданням призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України. Інші посадові особи Управління державної охорони України призначаються на посаду та звільняються з посади Начальником Управління державної охорони України. Кадри Управління державної охорони України складаються з військовослужбовців, прийнятих на військову службу в Управління державної охорони України за контрактом, працівників, які уклали з Управлінням державної охорони України трудовий договір.

Таким чином, Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» визначає основні принципи діяльності державної охорони.

Діяльність Управління державної охорони будується на принципах законності, безперервності, поваги до прав, свобод, гідності людини і громадянина, єдиноначальності. При цьому принцип законності є основним. Його сенс полягає в тому, що тільки закон визначає точне і безумовне дотримання всіма органами та посадовими особами Конституції України, інших законів і нормативних правових актів, що мають відношення до забезпечення державної охорони, у сфері правоохоронної діяльності, відомчих нормативних правових актів суб'єктів державної охорони, що регламентують питання організації і тактики проведення охоронних заходів. Не належне виконання своїх службових обов'язків, допущені при цьому службові провини переслідуються за законом.

За вчинені правопорушення військовослужбовці Управління державної охорони України несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну або кримінальну відповідальність згідно з законом. Чітка координація законом, повага до прав людини і безперервність є головними принципами діяльності охоронних структур.

Управління державної охорони, в межах своїх повноважень, має можливість з'єднувати гласні та негласні оперативні заходи з метою запобігання посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, виявлення і припинення таких посягань.

Широкий спектр завдань, що відносяться до забезпечення національної безпеки, значне число державних органів, до цих функцій входить вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням безпеки, різні рівні і зміст їх основної та допоміжної діяльності – все це вимагає ефективної взаємодії державних структур у сфері забезпечення безпеки країни.

Управління державної охорони України взаємодіє з іншими органами державної влади України, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами. з метою якісного виконання покладених на нього завдань.

Його взаємодія з учасниками процесу в широкому сенсі є такий стан зв'язку між ними, який характеризується взаємовпливом, і включає обмін людьми, діяльністю, інформацією з метою захисту законних інтересів фізичних і юридичних осіб. До таких органів зокрема належать: Міністерство внутрішніх справ та його підрозділи, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України. Громадяни або їх об'єднання сприяють діяльності Управління державної охорони України на добровільних засадах. Управління також може взаємодіяти з органами безпеки іноземних держав відповідно до міжнародних договорів України та для забезпечення безпеки офіційних візитів іноземних делегацій до України.

Взаємодія у вузькому сенсі – це спільна або узгоджена в просторі і часі діяльність двох і більшого числа суб'єктів щодо досягнення однієї або кількох цілей. Дане визначення відображає домінуючий в юридичній літературі підхід до розкриття суті взаємодії державних органів, які здійснюють охоронну діяльність. Виходячи з цього, дане визначення можна взяти за основу при розгляді взаємодії стосовно діяльності органів держави щодо забезпечення національної безпеки. З врахуванням цього Таким чином, під взаємодією органів забезпечення національної безпеки України слід розуміти узгоджену по місцю і часу і закріплену в законодавстві їх спільну діяльність, спрямовану на забезпечення національної безпеки України, тобто на створення і підтримку такого економічного, політичного, міжнародного становища країни, яке б створювало сприятливі умови для розвитку особистості, суспільства і держави. Взаємодія між суб'єктами охорони здійснюється на основі угод, спільних нормативних актів, договорів, у тому числі договорів міжвідомчого характеру; воно визначається як правами і повноваженнями цих органів, так і законодавством України.

Поєднання гласних і негласних засобів і методів має велике значення в діяльності Управління державної охорони. До числа засобів можуть бути віднесені оперативна техніка, оперативний облік тощо. Вибір, щодо здійснення охоронної діяльності, методів і засобів залежить від об'єктивно сформованої ситуації і визначається Управлінням самостійно в рамках діючого законодавства. Поєднанням гласних і негласних засобів і методів забезпечуються результативність охоронної діяльності. Військовослужбовці Управління державної охорони України під час здійснення державної охорони мають право: вимагати від громадян додержання режиму, встановленого на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона. Затримувати осіб, які незаконно проникли або намагаються проникнути на об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати особистий огляд затриманих та огляд їхніх речей і передавати їх іншим правоохоронним органам; одержувати в установленому порядку від керівників органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності за письмовим запитом Начальника Управління або його заступників відомості, необхідні для здійснення державної охорони; проводити кіно-, фотозйомку, аудіо- і відеозапис на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона; здійснювати на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона, протипожежний, санітарно-гігієнічний, екологічний, радіаційний і протиепідемічний контроль та контроль за станом технічного захисту інформації, вживати заходів щодо усунення виявлених порушень, з'ясувати причини, що призвели до їх вчинення.

Також співробітників мають право тимчасово обмежувати або забороняти під час здійснення охоронних заходів рух транспортних засобів та пішоходів на вулицях і дорогах відповідно, не допускати громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх. Використовувати транспортні засоби, що належать органам державної влади України, підприємствам, установам, організаціям і громадянам для запобігання злочинам, переслідування і затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину. У невідкладних випадках, пов'язаних із рятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, заходити в житлові та інші приміщення, що належать громадянам, на територію і в приміщення державних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин. Зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби на підставі і в порядку, передбачених Законом України «Про міліцію», військовими статутами та прийнятими відповідно до них нормативними актами. Державна охорона посадових осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона, здійснюється шляхом пошуку і фіксації даних про протиправну діяльність окремих осіб або груп, яка загрожує нормальному функціонуванню органів державної влади України, посадових осіб і членів їхніх сімей, особистої охорони осіб, охорони об'єктів, порядку проходу громадян, оснащення об'єктів технічними засобами охорони, проведення профілактичних заходів з метою запобігання протиправним посяганням.

Відповідно до Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» до основних обов'язків військовослужбовців Управління державної охорони України віднесено наполегливо і послідовно втілювати в життя політику держави в сфері оборони і забезпечення національної безпеки України, суворо додержуватися вимог законодавства і сумлінно виконувати покладені на них службові обов'язки, підтримувати належний рівень професійних і правових знань, поважати конституційні права і свободи людини і громадянина.

Нагляд за додержанням і застосуванням законів Управлінням державної охорони України здійснюється в порядку, визначеному Конституцією і законами України.

Контроль за додержанням Управлінням державної охорони України чинного законодавства у сфері державної охорони, забезпечення прав і свобод людини здійснюється Верховною Радою України.

Начальник Управління державної охорони України систематично інформує Президента України з основних питань діяльності Управління, щорічно подає Президенту України письмовий звіт про діяльність Управління державної охорони України.

Рахункова палата України здійснює контроль за використанням Управлінням державної охорони України коштів Державного бюджету України, відповідно до її повноважень, встановлених законодавством України.

Контроль за фінансовою та адміністративно-господарською діяльністю Управління державної охорони України здійснюється в порядку, визначеному Президентом України.

Література:

1. Конституція України
2. Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» – *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 35, ст.236.*
3. Закон України «Про основи національної безпеки України» – *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 39, ст.351.*
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» – *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 22, ст.303.*
5. Битяк Ю. П. *Адміністративне право України – Підручник – Київ, Юрінком Інтер -2005- 186с.*
6. *ФСО РФ в системе обеспечения безопасности Российской Федерации – автореферат дисертації*